

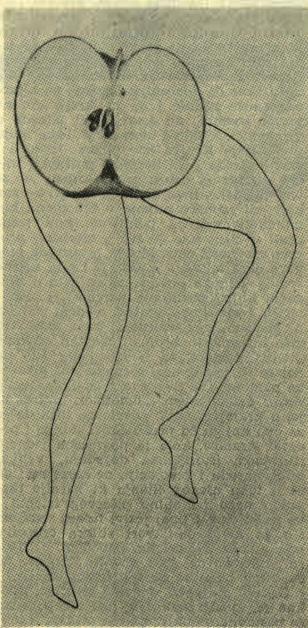
Književni Kimenik

TONKO MAROEVIĆ

ma treba da izgrade jedan sistem tumačenja sveta, tipičan je primer Maroevićeve česte hermetičnosti. Za razliku od prvih hermetičara koji obično, svodeći pesmu na kost u čiju je srž teško prodrati, ostavljaju mogućnost ulaska u bit pesme dešifrovanjem osnovnog simbola; oprečno dobroj hermetičnoj poeziji u kojoj hermetična struktura pesme stvara misaoni fokus u centru iragmičnog kruga zatočnog hermetičnog izražavanja — Maroević u nekim pesmama zatvara pristup srži pesme difuznom strukturalnošću simbola između kojih čovek teško nalazi povezanost neophodnu za razumevanje poruke ili pesme uopšte. Posmatramo kako Maroević govori u Grebotinama:

- 1 Crta upućena iz donjeg dijela prema gore, dvaput lomljena oko godova bita odabrana. Već sada u obliku, a to još prije uvjerovnja
- 2 Reke: promiču. Iz njihovih opuštenih rubova već mite okrajci, tazežu se otupljeni udovi, upravo sline.
- 3 Zatim crta stvara odnose, kutovi hine povijest. Stid zbog tek mlake podatnosti : znači.

Mada su navedeni samo delovi ciklusa može se primetiti da je za pristup pesmi potrebno razjantati nekoliko simbola. (Prema navedenim delovima, simbole crta i reka, na primer.) Mi u celom ciklusu Grebotine nalazimo jezikom simbola kazan odnos čoveka prema ženi, mada je veoma verovatno da je pesnik htio reći nešto drugo. U svih sedam pesama zapravo, nazareno postepeno objašnjavanje dva ljudskih polova, čak nam se čini

PERO ZUBAC

U mladoj hrvatskoj poeziji, zapravo u postzalogovskoj generaciji pesnika, u jednom obujmu od Šabola do Bratka Bošnjaka, glas Tonka Maroevića tiira nekako po strani zasebno, svojeglasno, slabocujun ali bistrog zvuka. U ionako neglasnom i refleksijski skludnom zboru, Maroević je najmeditativniji i najtekomunikativniji, suštinski dalek hrvatskoj pesničkoj tradiciji, priklonjen novim obrascima poetskog govora, najbliži Mrkonjiću a najdalji Vučićeviću. Tej pesnik nezvonkog glasa, sa filozofskim terazijama pred svetom koji treba ponovo meritati, poklonik poezije u prozi i filozofije u poeziji, javljao se u onim godinama reklo, prenetko, sa izglacanim do tamna ciklusa pesama i poetičnim esejajm i kritikom, uvek kada smo ga pomalo zaboravljali u bujici pesama i pesnika, kao odokneli glasnici koji javlja pobedu u nekoj dugoj bitci. Za sada je jedna knjiga pesama, *Primeri*, (Mladost, Zgb. 1965) sa svojih pedesetak stranica, jedina čvrsta zaloga onome koji namerava misliti o Maroeviću. Ta je knjiga svojevremeno prošla bez mnogo komentara, tiho, u jednoj seriji knjiga od kojih se bar polovina slabija od *Primera*, a mogla je svakom postelnom čitaču reći da je tu jedan pesnik specifičnog senzibiliteta, sa brižljivo izgrađenim i dobro zatvorenim svetom simbola koji se otvara kaštucima strpljivog poniranjia u suština pesnikovih ideja.

Maroevićeva prva knjiga strukturana je u sedam kratkih i raznobojnih ciklusa, među kojima se savršeni pejaš I, *Iskušenja* i *Dvorjanin* izdvajaju jasnijom i snažnijom ekspresijom, školovanijim jezikom i otvorenijim misaonim strukturalima. Ciklus *Grebotine*, na primer, u kojem pesnik eksperimentiše sa par simbola koji i u veoma sažetom formalnim strukturalima

da pesnik ironizira smisao spota tih dvaju priroda. Opednutost geometrijskim pojmovima, ovde vidljiva na simbolu crte, a bitna za poeziju. Tonka Maroevića, ponekada potpomaže nejasnosti simbolike u pesmama. Zatvoren crtom koji nosi u sebi izvesno značenje, ciklus *Grebotine* biva osuđen na moguće nerazumevanje i zloupotrebu.

U jednom svom eseju (u blizini *Jorge Luis Borgesa*, Danas 1-2, Zgb. 1966) govoreći o Borgesu, svojoj staroj opseliji, Maroević kaže: Motiv odista diskvalificira djelo. Kažem: motiv, a mislim na ono simboličko u njemu, mislim na motiv koji zbog učestalosti javljanja gotovo sasvim izgubi mogućnost zračanja, i koji se uvijek u potpunosti troši na relaciji između značka i značenja. Stvoren je tako sustav znakova, koji se upotrebom udaljavaju od onog što su nekad nekome emitirali, a oblik im se osamostaljuje, budući da nisu samo značenja. Spekulacijom, u hegelijanskoj tradiciji, produbljena je ova dihotomija i znak je hipostaziran. Tako je i simbol, koji je jedan od vidova pojave znaka, zapriječen u djelovanju kada je oslabila veza sa onim što simbolizira, odnosno sa novom se snagom pojavio kao samostan i potpuno odvojen. U najrafiniranijem slučaju čak bez vlastitih granica: kao plamen koji se poigrava svojim obrisom. Zatvoren i brižljivo izgrađen krug Maroevićevih simbola donekle se može podignuti ovom važno postelnom sudu koji je sam pesnik izrekao govoreći o drugome. Jer, mnogi je Maroevićev simbol, kao crta u *Grebotinama*, zapriječen u djelovanju zbog slabe veze sa onim što simbolizira.

Za Maroevića je mogućnost pesme jedinica način beleženja prisustva u svetu. U pomenitom eseju on je naveo jedan citat iz Borgesovih *Stupnjeva* koji se može uzeti kao objašnjenje Maroevićevog konačnog opredeljenja za pesmu: *Ziviti i umrijeti čes u ovom kavezu jer znam da te neki čovjek gleda nebrojnom puta i ne zaboravlja te, već smešta tvoji simbol u pjesmu, koja zauzima veoma određeno mjesto u poiki svijeta. Tebi preostaje utamničenje, ali čes dati jednu riječ pjesmi, Pesnik u *Primjerima* stalno izražava sumnju u mogućnost i moć poezije. Utamničen u svojoj šutnji, pesnik neguje jednu diskretnu ironičnu notu nepoverenja u svet i u pesmu koja ga objašnjava. Ta je nota najvidljivija u *Iskušenjima*, gde su pesme strukturalne kao dijaloška obraćanja pesnika samom sebi (1-1a, 2-2a i sl). *Iskušenja* su komponovana od prologa i četiri dvodelne pesme, a u svakoj su dijalozi antitezo postavljeni. No, prvi delovi pesama čine zasebnu misaonu celinu, druga takođe. U fragmentima *Iskušenja* obeleženi su la, 2a, i 4a Maroević kazuje svoju neodumicu opstojanja u svetu koji pesmi stameno odoljeva; jer: Svaki je kamen za sebe, a ti si izvan kamena. Glas koji gorko izgovara: *Suviše sam očit, suviše poučan, Misliti da te pjesma promašuje i okreće se na pravo mjesto. — obraća se onome koji ga izgovara. Ali, koje je to pravo mjesto kojem se pesma okreće Maroević ne kazuje. Ili se okreće samoj sebi promašujući onoga kome je namenjena?**

Ima jedan fragment u *Iskušenjima* koji ubrajamo u najlepše pesme novije hrvatske linike, mada je Maroević u njemu drugačijeg glasa i drugačijeg ritma. Čak je u njemu i melodija od koje se pesnik tako često skrivia. Čujmo kako Maroević govori u časovima ikada je najbolji:

a ti čes prvi put zadržati od vlastite studeni i prvi put čes ti samoća pasti teško kao svim ljudima.

Ne želim da ti se to dogodi — ali od svih žena kraj tebe biće ti tada potrebna ona jedna a nećes je svesti. Ne ona najlepša, ne ona najpametnija, ne ona za kojom čes se osvrnuti — nego jedna obična i ćutljiva, naprosto jedna — zaista tvoja, uvek nova i uvek — ista.

Ne znam da li čes bar tada tvoje srce da me doziva. Ne može se desiti da ti niko ne odvrati — da te čuje, ali da se ne odazove...

Ne želim da ti se to dogodi.

Prevela s bugarskog
Jasna MELVINGER

Hteo, ne hteo — nikada više nećes slušati ovu melodiju sam: Bilo gde da si — daleko ili blizu, bilo gde da si — i ja ću biti tamo. Tiho ču se skupiti kraj tebe, kao pripitomljena zverčica i ruka će mi se kradom uvući u tvoju veliku šaku, i ta pesma — zlatna preda, uvek će nas opleti i omotati — čvrsto i nežno — kao prvi put, kao onda...

Cak i ako me zaboraviš — ta pesma će ponovo vratiti u tvoju šaku — moje prste, na tvoja kolena moju kosu raspletenu... Hteo, ne hteo uvek čes je slušati sa mnom.

... Ponekad postaneš zatvoren i tuđ, postaneš kao zaleđeno staklo iza koga je sve skriveno. Tada mi dođe, čas da jednim udarcem razbijem tvoju hladnu nadmenost, a čas da usnama doprem do tebe i da te grejem dahom nežno i uporno sve dok moja toplina ne rastopi jedno malo čisto okno. Dok te ne ugledam — onakvog kaktvog ni ti sam sebe ne znaš...

Ne želim za onim što je bilo među nama, nego za onim što se nikada nije dogodilo, što nikada neće biti... Zato će tvoja vlast još dugo da me pritiska kao neopoziva presuda.

NEBO LJUBAVI

10
Ti čak nisi ni shvatio zašto odlazim. Možda — naprosto kapric, naprosto — ženska igra? Ti ništa nisi razumeo.

Ja sam ti bila samo nedeljni odmor, samo sitna radost, neka mala potreba — kao cigareta, kao čaša vina, kao knjiga s lepim koricama... Mnogo sam tražila i mnogo sam ti davala. Ti manje, to si izabrao. Idi. Možeš svuda to da dobiješ. Naprosto — druga marka cigareta, nedelja s novim programom, druga etiketa na bocu...

Ali ti si još u meni kao opojni miris biljke, kao gorčina pelena... I zašto te još uvek volim? — Jednostavno sam takva. I ko bi znao zašto — tebe sazaljavam.

11
Ne želim da ti se to dogodi — no može i tebi da naide takav dan, tmuran i hladan, kada će i tvoja ponosa glava pred nečim da se prikloni, kada čes odjednom primetiti kako si u celom velikom svetu sam — kao planinski vrhunac opaljen suncem. ... Pa će magle usuzupati u tvoje noge, vetrovi će se razbijati o tvoji grani, padaće na tebe sneгови i meteori —

STANKA
PENČEVA

STANKA PENČEVA je rođena 9. jula 1929. godine u gradu Slivenu, gde je završila osnovnu i srednju školu. U završnom razredu gimnazije počinje štampati svoje stihove u listu „Književni front“. Kao student ruskoj jezika i književnosti objavljivala je pesme u svim istaknutijim bugarskim književnim publikacijama. Po završetku univerzitetskog studija, Penčeva objavljuje 1952. godine svoju prvu zbirku „Punoletstvo“. Njen talenat se svestrano razvija u narednom periodu. Objavljuje 1957. zbirku „Prekinuta strana“, 1960. „Priču kladene“, a zatim nekoliko zbirki jednu za drugom: „Vaseleja“ 1964. „Ognjena zemlja“ 1965. „Gorka biljka“ 1966. „Jabučnjak“ 1967.